

Wyrok z dnia 23 kwietnia 1998 r.

II UKN 12/98

Przepisy art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. o niektórych warunkach funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w 1990 r. (Dz.U. Nr 14, poz. 90 ze zm.) w związku z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin oraz o zmianie ustawy o podatku rolnym (Dz.U. Nr 10, poz. 53 ze zm.) wymagały przekazania prowadzonego gospodarstwa rolnego przez ubezpieczonego rolnika pod rządem tych ustaw w celu uzyskania uprawnień do zbiegających się świadczeń emerytalno-rentowych.

Przewodniczący SSN: Zbigniew Myszka (sprawozdawca), Sędziowie SN: Maria Mańkowska, Andrzej Kijowski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 23 kwietnia 1998 r. sprawy z wniosku Brygidy i Edwarda L. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w G. o rentę inwalidzką rolniczą, na skutek kasacji wnioskodawców od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 22 sierpnia 1997 r. [...]

1. o d d a l i ł kasację,
2. zasądził od Skarbu Państwa (kasa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku) na rzecz adwokata Włodzimierza B. kwotę 10 złotych tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 22 sierpnia 1997 r. oddalił apelację Brygidy i Edwarda L. od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w

Gdyni z dnia 11 marca 1997 r. [...], oddalającego odwołanie wnioskodawców od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. z dnia 28 września 1990 r., odmawiającej przyznania emerytalnych świadczeń rolniczych w zbiegu z przysługującymi wnioskodawcom emeryturami pracowniczymi.

Sąd Apelacyjny ustalił, że wnioskodawcy, pobierający emerytury pracownicze, złożyli w dniu 8 czerwca 1990 r. w organie rentowym wniosek o przyznanie im emerytalnych świadczeń rolniczych, których im odmówiono decyzją z dnia 28 września 1990 r., wskazując na niespełnienie ustawowych przesłanek do ich przyznania. Odwołania wnioskodawców z dnia 21 listopada 1990 r. od tej decyzji organ rentowy przekazał do sądu dopiero w dniu 21 października 1996 r., wcześniej prowadząc długotrwałe postępowanie wyjaśniające. W sprawie tej sądy ustaliły, że wnioskodawcy w dniu 31 sierpnia 1988 r. wydzierżawili na okres 10 lat prowadzone gospodarstwo rolne. Ustawowa regulacja, zmieniająca brzmienie art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.), umożliwiającą uzyskanie rolniczych uprawnień emerytalnych za przekazanie w takiej formie gospodarstwa rolnego, została wprowadzona przepisem art. 6 ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. o niektórych warunkach funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w 1990 r. (Dz.U. Nr 14, poz. 90) i zaczęła obowiązywać dopiero od dnia 1 stycznia 1990 r. Co do zasady - według stanu prawnego w dacie złożenia wniosku przez wnioskodawców - w przypadku zbiegu uprawnień do rolniczej emerytury lub renty z prawem do świadczeń emerytalno-rentowych przewidzianych w odrębnych przepisach o ubezpieczeniu społecznym lub o zaopatrzeniu emerytalnym przysługiwał wówczas wybór jednego tylko ze zbiegających się świadczeń (art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r.). Jedynie wyjątkowo prawo do zbiegających się świadczeń przysługiwało osobom, które złożyły wniosek o przyznanie prawa do świadczenia rolniczego do dnia 30 czerwca 1990 r. i przekazały gospodarstwo rolne do dnia 31 grudnia 1990 r. Zasady takie wynikały z regulacji prawnej zawartej w art. 4 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin oraz o zmianie ustawy o podatku rolnym (Dz.U. Nr 10, poz. 53) w związku z art. 8 ust. 3 ustawy z 24 lutego 1990 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, który podzielił interpretację Sądu pierwszej instancji, przyznanie i wypłata świadczeń w zbiegu dopuszczalne było tylko dla rolników, którzy przekazali gospodarstwo rolne pod rządem obowiązywania

powołanych przepisów, tj. w okresie od dnia 1 stycznia 1989 r. do dnia 31 grudnia 1990 r. i złożyli wniosek o przyznanie świadczenia rolniczego do 30 czerwca 1990 r. Skoro wnioskodawcy wydzierżawili swoje gospodarstwo rolne wcześniej, bo w 1988 r., a ówczesne regulacje prawne nie dawały uprawnień rolniczych uprawnień emerytalnych z tytułu takiego przekazania gospodarstwa rolnego, to nie można było przyznać im tych uprawnień na podstawie przepisów obowiązujących od 1 stycznia 1990 r. Sąd Apelacyjny dodatkowo wskazał, iż po wydzierżawieniu gospodarstwa rolnego w 1988 r. wnioskodawcy nie opłacali już składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne, przeto nie byli objęci tym rodzajem ubezpieczenia społecznego, a w konsekwencji nie mogli nabyć prawa do rolniczych świadczeń emerytalnych na podstawie przepisów obowiązujących po 1 stycznia 1990 r.

W kasacji wnioskodawcy domagali się orzeczenia kasatoryjnego, podnosząc zarzuty naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię „art. 6 i 7 KC, 234 KPC, art. 6 ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. o niektórych warunkach funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i ich rodzin w 1990 r., art. 3 KC oraz art. 392 § 1, 393¹ pkt 1 i 2 KPC” oraz art. 4 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. Zdaniem skarżących przekazanie w 1988 r. gospodarstwa rolnego w drodze umowy najmu, będącej w istocie rzeczą umową dzierżawy, wypełniało przesłankę przekazania tego gospodarstwa przed dniem 1 stycznia 1991 r., co uprawniało wnioskodawców do nabycia uprawnień zbiegowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wstępnie i dla porządku należało podkreślić, że określone ogólnie w art. 393¹ KPC podstawy kasacyjne mogą być oparte na zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, które w sprawie znajdowały zastosowanie. W rozpoznawanej sprawie z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych, którego przepisy zaliczają się do norm prawa bezwzględnie obowiązującego, generalnie nie mają zastosowania przepisy Kodeksu cywilnego (poza wyjątkowym przypadkiem wyraźnego odesłania w zakresie obowiązku zapłaty odsetek ustawowych do przepisów prawa cywilnego przez art. 38 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych - tekst jednolity: Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.). Brak podstaw prawnych do uwzględnienia zarzutów kasacyjnych naruszenia norm Kodeksu cywilnego w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Niezrozumiały okazał się kasacyjny zarzut naruszenia art. 234 KPC, dotyczącego wiążącego charakteru wzruszalnych domniemań prawnych, ponieważ przepis ten nie zalicza się do norm prawa materialnego, a tylko taka była wskazana podstawa kasacji, która ponadto nie określiła na czym polegało istotne naruszenie tego przepisu prawa procesowego.

Oceniając merytorycznie zarzuty kasacji należało odnieść się do poglądu skarżących, że wydzierżawienie przez nich w 1988 r. gospodarstwa rolnego - stosownie do treści art. 6 pkt 1 ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. - było równoznaczne z przekazaniem tego gospodarstwa - według zmienionego z dniem 1 stycznia 1990 r. zakresu legalnej definicji przekazania gospodarstwa rolnego z art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. Tymczasem wydzierżawiając gospodarstwo rolne osobie trzeciej w dniu 31 sierpnia 1988 r. wnioskodawcy nie nabyli uprawnień do rolniczych świadczeń emerytalnych lub rentowych, albowiem nie spełniali wówczas koniecznej przesłanki do nabycia takich praw - w postaci przekazania gospodarstwa rolnego wyłącznie następcy bądź Państwu w drodze umowy lub wyłączenia (art. 15 ust. 1 i 3 oraz art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z 14 grudnia 1982 r.). Nadto w następstwie ówczesnego wydzierżawienia gospodarstwa rolnego wnioskodawcy przestali prowadzić to gospodarstwo, przez co utracili status prawny rolników, prowadzących gospodarstwo rolne na gruntach stanowiących ich własność lub będących w ich posiadaniu, a w konsekwencji przestali podlegać już ustawowemu obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych, które obejmowało wyłącznie rolników prowadzących gospodarstwo rolne (art. 2 pkt 1a w związku z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r.). Wyrażało się to w niekwestyjnym niepłaconiu składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne po wydzierżawieniu gospodarstwa rolnego. Nadto od 1 stycznia 1989 r., tj. od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej z dnia 24 lutego 1989 r. (art. 1 pkt 2) - według nowego brzmienia art. 3 ust. 2 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1982 r. wnioskodawcy nie podlegali już ex lege ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych jako osoby mające ustalone prawo do pracowniczych świadczeń emerytalno-rentowych.

W takich okolicznościach wnioskodawcy, którzy po wydzierżawieniu gospodarstwa rolnego nie podlegali dalszemu ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych, nie mogli skutecznie powoływać się na modyfikacje legislacyjne wynikające z poszerzenia legalnej definicji przekazania gospodarstwa rolnego dla celów nabycia rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych (art. 2 pkt 6 ustawy z 14 grudnia

1982 r.), wprowadzonej z dniem 1 stycznia 1990 r. na podstawie art. 6 pkt 1 w związku z art. 12 ustawy z 24 lutego 1990 r. Zresztą już z literalnego brzmienia art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. w związku z art. 4 ust. 2 ustawy z 24 lutego 1989 r. wynikał warunek przekazania prowadzonego gospodarstwa rolnego pod rządami tych ustaw, tj. w okresie od dnia 1 stycznia 1989 r. (art. 10 ustawy z 24 lutego 1989 r.) do dnia 31 grudnia 1990 r. (art. 8 ust. 3 ustawy z 24 lutego 1990 r.) - przez osobę legitymującą się statusem ubezpieczonego rolnika. Skoro jednak po 31 sierpnia 1988 r. wnioskodawcy nie mieli statusu prawnego ubezpieczonych rolników, to nie mogli po tej dacie nabyć prawa do rolniczych świadczeń emerytalnych, albowiem przestali podlegać regulacjom prawnym ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Mając powyższe na uwadze kasacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 393¹² KPC.

=====